

Beweging en beleid (ACW en politiek)

Kwestie van **balans**...

Jo Laenen

Misschien, zo dacht ik - op wat kouwelijke winternachten, als ik de slaap weer eens niet kon vatten, en een mens moet zich dan met iets onledig houden... - moeten we er maar eens mee ophouden: met die waan van de Wetstraat. Dág, dat krampachtige gekrakeel over partijpolitiek. In essentie: ophouden met dat 'zelf-referentieel gedrag'. (Ook dát dacht ik toen, ja: hét sein dat het nu pas écht bedtijd werd.) En misschien moeten we maar eens met iets nieuws beginnen: een 'beweging van mensen van goeie wil', die opnieuw aan 'volksverheffing' doet, aan 'opbouwwerk van de samenleving'. Laten we - om een schitterend modieuze term te gebruiken - een 'doorstart' nemen.

Maar dat is 's nachts. En dan kwam de dag - en de dilemma's - en vooral de vraag. Die kan omzeild worden ("Politiek reikt veel breder dan enge partijpolitiek"), ontweken ("We moeten meer sociale beweging worden, met acties en zo meer"), verwaarloosd ("We moeten scherpere standpunten innemen") of onschadelijk gemaakt ("We moeten vooral beter samenwerken"). Maar met de vraag is het - *like it or not* - zoals met het monster van Loch Ness: het komt altijd terug. En Wat Met De Partijpolitiek? Of, de betere variant: Wat Met CD&V?

Voilà. We zijn waar me moeten zijn, bij de weerbarstige werkelijkheid. Met de meningen. Want "ze hebben ons verraden". Denk er zelf bij: de context (een wat landerige zaterdagmiddag tijdens een Mechelse 'dialogosessie'), de stem (trillend, vanuit de buik) en de man (een *die-hard* vakbondsmilitant). Ook, "maar ze is zoals Anderlecht, die komen ook altijd terug". En met de netwerken, van boven (*ex-cabinetards*, bewegingstoplui en *tutti quanti* die mekaar kennen) tot onder. Heeft iemand al eens berekend wat de 'overlap' is tussen de actieve ACW-vrijwilliger en de CD&V-mili-

tant? Met haar 'praktische theorie': de eigen *stepping stone*-variant, het bewegingslid dat, via de smaak van het sociaal engagement, het politieke virus te pakken krijgt en dan dé stap zet naar, ja: naar die - vaak, (nog?) erg vaak - ene politieke partij.

Dus zonder of met? Zelf of met anderen? Met die (niet langer)?

En wat dan? Dan komt er een tijd dat een ACW'er - en ik pleit schuldig - dit zegt: "ACW en Politiek. Waar hebben we het in godsnaam over? De Zes Krachtlijnen zijn toch het enig denkbare antwoord?" Want U vroeg meer samenwerking met 'andere' politieke partijen? Pak beet: krachtlijn 3. En U meent dat CD&V niet mag overboord gegooid worden? Hier zie: krachtlijn 4. U vindt politiek maar onzin en meent dat de beweging - het basiswerk - centraal staat? In de aanbieding: krachtlijn 2.

Jo Laenen werkte tot voor kort op de ACW-studiedienst. Ook is hij voorzitter van ACW Sint-Katelijne-Waver.

De Zes Krachtlijnen. De perfecte *passé-partout*. Voor-elk-wat-wils. De keuze van het 'niet-kiezen'.

Er is echter één probleem: geen hond die er écht wijs uit geraakt. Op café - en god heeft ons die maatstaf geleerd - krijg je het niet uitgelegd. (Voor wie het proberen wil: alvast succes.) Jammer dus.

WAT TE DOEN?

Een nieuw congres dus. Over die vraag. Die is als het monster van Loch Ness.

Maar daarover toch dit. Ik geloof sterk dat de aankondiging van een eventueel nieuwe marsrichting van ACW inzake politiek niet tot wezenlijke veranderingen leidt. Dit is - en, beste lezer, hier is een volle vijf minuten over nagedacht - een duidelijk aantoonbaar verschil met de bestaande krachtlijnen. Akkoord, wél tot wat krantenkopij links en rechts en verhitte discussies in wandelgangen hier en daar, maar dát catalogeer ik (en meningen daarover kunnen verschillen) niet onder de noemer 'wezenlijk'. Meer nog, zelfs als die - eventuele - 'nieuwe marsrichting' grondig is voorbereid via congresbesprekingen, dient dat mijns inziens gerelativeerd. Want ben ik onvoorzichtig als ik zeg dat de bereidheid van *sommige* 'bevriende politici' (de nuance is van belang) om deel te nemen aan de voorbereidende congresbesprekingen enigszins groter was dan aan een doordeweekse ACW-avond over een of ander lokaal samenlevingsthema? Ik dacht het niet.

Terzake. Laten we proberen de discussie over ACW en Politiek scherp te stellen. Stel u dus

dit voor: een continuüm met aan de ene pool een formele (via een overlegstructuur), duurzame (voor lange tijd) en exclusieve verhouding (met één politieke partij dus). Aan de andere pool een verhouding tussen ACW en diverse democratische politieke partijen, op volledig gelijke voet (gemakshalve: de 'Gezinsbondstrategie'). En laten we er van uitgaan dat die polen de enige keuzemogelijkheden zijn. (Dat zou alvast uw taak op café - gesteld dat u het wilde proberen - grondig vergemakkelijken.) Wie kiest, verliest (zeker). Maar wint ook (misschien). Vraag is dan wat het netto-effect is. Wanneer wordt het saldo batig - voor de beweging? Wanneer wordt het risico van een keuze (de zekerheid van verlies, maar de onzekerheid van winst) een opportuniteit?

Jo Laenen

Heeft iemand al eens berekend wat de 'overlap' is tussen de actieve ACW-vrijwilliger en de CD&V-militant?

”

Overigens, de vraag of partijpolitiek voor een sociale beweging al dan niet relevant is, beschouw ik als niet terzake. (Nee, natuurlijk is partijpolitiek niet het enige middel. En ja, uiteraard moeten we meer investeren in andere sporen. Ook het partijpolitieke spoor. Dus: *case closed*.) Focus op het 'netto-effect'!

Maar hoe bepaal je dat? Hoe bereken je dat? Wat wordt er - door beweging en partij - in de balans gegooid? Laten we trachten om - ietwat schematisch, maar het stelt de discussie scherp - enkele (ruil)middelen van beweging en partij te onderscheiden. Die middelen - van individuele, collectieve en ideologische aard - kunnen ze in de weegschaal werpen. En het is het uiteindelijke netto-effect dat de opportuniteit van een keuze over ACW en Politiek kan bepalen: de - nu echt definitieve? - slotbalans..

INDIVIDUELE RUILMIDDELEN IN DE BALANS

Een belangrijk individueel 'ruilmiddel' - *excusez le mot* - van het ACW zijn de 'mensen': de doorgroei naar de partij (hoger de *stepping stone*-theorie tussen beweging en partij genoemd). En nee, natuurlijk kan een beweging haar mensen niet dicteren naar één politieke partij over te stappen. En uiteraard zijn op alle politieke niveaus 'bewegingsmensen' bekend die naar diverse politieke partijen uitzwermen. Maar - en daar gaat het om - dát is geen constante. Want bijvoorbeeld op gemeentelijk niveau spelen zich 'ingenieuze processen' af (restanten van *la Flandre profonde*?) tussen beweging en partij, waarbij mensen - die op een of andere manier blijk geven van sociaal engagement - langzaam maar geleidelijk worden naar één politieke partij. Een operatie die zich ontwikkelt langs netwerken, jarenlang opgebouwde contacten, deelorganisaties... om uiteindelijk te resulteren in de fameuze 'lokale verankering' van CD&V. Dát ruilmiddel - die de beweging, soms zelfs onbewust, in de schaal kan werpen - is bijzonder gegeerd. Door CD&V: verkiezingsresultaten leren dat sterk scorende politici vaak - op een of andere manier - bewegingsbanden hebben. En door andere politieke partijen: let op de hardnekkigheid van de plannen voor de verruiming van de kiesomschrijvingen, die in essentie tot doel hebben de *stepping stone*-theorie tussen beweging en partij te breken. Want hoe groter de kieskring, hoe minder sociaal kapitaal (belichaamd in het type 'bewegingsmensen') electoraal relevant wordt. Dit in tegenstelling tot financieel kapitaal en *media-exposure*

Jo Laenen

Duurzaam en formeel overleg impliceert ook dat de rollen van beweging en partij helder onderscheiden worden. ”

Welke ruilmiddelen kan CD&V - op individueel niveau - in de weegschaal werpen? Dit: de inter-menselijke loyaliteit. Het is waar, dit hoeft geen voorrecht te zijn van één politieke partij. Maar, generatie-effecten spelen hier nog volop. Voor vele oudere 'bewegingsmensen' is een één-op-één-relatie totaal vanzelfsprekend. Bovendien is individuele loyaliteit een bijzonder krachtig argument om formeel en duurzaam overleg met mensen van één politieke partij (exclusief dus) te verantwoorden. Want slechts twee andere opties zijn mogelijk. Ofwel wordt een formeel en duurzaam overleg georganiseerd met politici van meerdere partijen. Ofwel worden diverse formele en duurzame overlegstructuren opgezet met telkens mensen van andere politieke partijen.

Voor die eerste optie pleit de MOC-ervaring grondig in het nadeel ("Ça ne marche pas") want een klassiek partijendebat wordt dan ingevoerd in de bewegingsstructuren. En ook tegen de tweede zijn belangrijke bezwaren in te roepen, want het ACW wordt dan herleid tot *marchand* van zijn koopwaar. Soms zal de ene partij een idee oppikken, dan weer een andere, maar de slagkracht van de beweging om een onwenselijk idee te pareren (in de politiek soms méér van belang dan het aandragen van voorstellen), vermindert in de tweede optie aanzienlijk. Het ACW wordt immers slechts één uitstalraam van ideeën naast andere, één *marchand* naast vele. Soms *shopt* een politieke partij bij de ene, dan weer bij de andere. En ze doet dat naar eigen goeddunken, want het ACW heeft geen impact op de koopwaar van de overige *marchands*..

Met andere woorden, het is - mijns inziens - bijzonder precair formeel en duurzaam over-

leg te organiseren met diverse politieke partijen. Uiteraard heeft het ACW vandaag de dag contacten met verschillende politieke partijen. Daarin moet verder geïnvesteerd worden (ik kom hier nog op terug), maar die contacten hebben niet dezelfde 'formele' en 'duurzame' (beide woorden zijn van belang) intensiteit, zoals dat met enkele mandatarissen binnen CD&V het geval is. En - dat heb ik geprobeerd aan te geven - een herziening van die optie roept mijns inziens zeer belangrijke bezwaren op.

Maar is daarmee - op het niveau van de individuele ruilmiddelen - de kous af? Is dan louter een patstelling - het voortzetten van de bestaande situatie - wenselijk? Nee, want dé achilleshiel zit mijns inziens hierin: de individuele ruilmiddelen van beweging en partij (doorgroei van mensen naar de politiek, individuele loyaliteit) zijn te ver doorgeschoten en hebben geleid tot interne rolverwarring.

Want duurzaam en formeel overleg impliceert ook dat de rollen van beweging en partij helder onderscheiden worden. Dat is nu - te vaak - niet het geval. In sommige (heel wat?) gevallen is sprake van een absolute vermenging van partij- en bewegingsaffiliaties. En dan doet zich een perfect voorspelbaar sociaal-psychologisch fenomeen voor: mensen die in een bepaalde groep actief zijn, kopiëren - willens nillens - de normen en waarden van die groep (het Stockholm-syndroom, zo u wil). Anders gezegd, eensklaps daalt een antagonistisch partijdenken neder in de geesten, waardoor 'zwart en wit' de norm wordt. En wat dan? Dan doen 'vermoedens' - "Groenen willen in wezen het gekleurde middenveld nekken" - het altijd. Altijd! Het perfecte nummer, op te voeren voor de galerij: de verbondelijke informatie-avond, het

lokale bewegingsdebat... Het is zonder meer waar: sommigen slagen er effectief in interne rolverwarring (wie is van de beweging?, wie van de partij?) te vermijden, en zéér consequent beide rollen te onderscheiden. Maar dat zijn - vrees ik - witte raven, vooralsnog.

Met andere woorden, de kern van het probleem is niet wie rond de tafel zit. Wel hoe men dat doet: welke rol ingenomen wordt, hoe helder die omschreven is, of er een noodzakelijke dosis kritische afstand gehouden wordt... Dát is mijns inziens - op het niveau van de individuele ruilmiddelen - de kern van het debat.

COLLECTIEVE RUILMIDDELEN IN DE BALANS

Op collectief niveau bestaan de belangrijk(st)e ruilmiddelen van de beweging uit de 'kennis' (diverse studiediensten, jarenlang opgebouwde organisatiedeskundigheid...) en de 'collectieve *exposure*': de foto's en artikelen in *Visie* (in een tijd waarin kranten moeilijk controleerbaar zijn, bijzonder gegeerd), de spreekbeurten voor bijvoorbeeld KBG (en wie de 'katholieke arbeider' mee heeft, heeft de macht: de rest is geschraap in de marge). (God heeft dat begrepen: het is moeilijk vechten tegen de gratis bus.) Langs de kant van een politieke partij is een belangrijk collectief ruilmiddel de macht om collectieve wensen en eisen te realiseren.

Hier is het effect bekend: de ruilmiddelen die in het geding zijn, nemen - langs beide zijden - aan belang af. Denk aan: de afname van de 'actieve ledentallen' van diverse organisaties die de beweging voor een politicus electoraal 'minder interessant' maken, de toegenomen

Jo Laenen

Een grootschalig en verhit debat 'ACW en Politiek' is niet langer aan de orde.

”

wispelturigheid van de kiezer die de garantie van 'stabiele meerderheidspartijen' op losse schroeven zet (en daarmee ook de duurzame waarde van het collectief ruilmiddel van politieke partijen), de ontwikkeling van almaar sterkere ambtenarenapparaten op lokaal niveau (waardoor de relevantie van de kennis van de beweging en haar vrijwilligers dreigt ondergesneeuwd te worden; cf. de cultuurbeleidscöördinatoren)... Stuk voor stuk processen die de collectieve ruilmiddelen van beweging en partij aan waarde doen inboeten.

Geenszins geloof ik dat die processen kunnen gekeerd worden door de klassieke verhouding ACW en Politiek te herzien. Maar ze brengen wel mee, naar mijn mening, dat de verhouding ACW en Politiek op een ander niveau dient getild. Ofwel wordt

heil gezocht in formeel en duurzaam overleg met andere politieke partijen, die op dat ogenblik net wél de plak zwaaien. Maar omwille van het wispelturig kiesgedrag wordt die optie geheid onzeker en loert opportunisme om de hoek. Ofwel wordt op die nieuwe processen in de politiek effectiever ingespeeld door, bijvoorbeeld, na te denken hoe het ACW beter zijn rol van netwerkmakelaar van beleidskennis kan en moet vervullen. Concreter gezegd, hoger is vermeld hoezeer op plaatselijk niveau het ambtenarenapparaat wordt uitgebouwd. In de lokale praktijk groeien vaak - soms intergemeentelijk en dikwijls op eigen initiatief van enkelingen in de ambtenarij - overlegorganen waar uitwisseling van kennis centraal staat. Maar, en dat is van belang, naar mijn aanvoelen groeit dit erg zelden vanuit een ACW-context. Een gemiste kans, allicht. Want lokaal beleid wordt vaak - en in belangrijke mate - gestuurd door diezelfde ambtenarij...

Jo Laenen

Voorlopig pleit de 'wet van de remmende voorsprong' in het voordeel van CD&V.

”

Akkoord, als CD&V verder aan electorale slagkracht inboet - en als dus de relevantie van haar collectieve ruilmiddelen afneemt - moet de beweging blijvend investeren in contacten met wisselende politieke partijen. Dat is geen opportunisme, maar gezond pragmatisme. Maar wie - op het niveau van de collectieve ruilmiddelen - zijn heil zoekt in herzieningen van de bestaande verhouding 'ACW en Politiek' dwaalt. Wellicht wéét men dat ook (onbewust): een grootschalig en verhit debat 'ACW en Politiek' is niet langer aan de orde.

Belangrijke processen - op het niveau van de collectieve ruilmiddelen - maken immers dat de verhouding 'ACW en Politiek' op een ander niveau dient getild. Hoe neemt het ACW effectiever zijn rol van netwerkmakelaar op (bijvoorbeeld in het licht van de versterking van lokale ambtenarenapparaten)? Welke

politieke inzet wordt verwacht van de bewegingsmedia voor de verwezenlijking van het maatschappelijk project van het ACW?... Dát is hier mijns inziens de kern van het debat: het bestaande kader 'ACW en Politiek' doorbreken en die verhouding op een ander niveau tillen - om vragen aan te pakken die er echt toe doen.

BEWEGING OP IDEOLOGISCH NIVEAU

"De centralistische, verzuilde en weinig efficiënte instellingen die het leven elke dag bepalen moeten omgevormd worden tot mensvriendelijke en vooral beter beheerde instellingen." Getekend: een ex-minister, nu CD&V. Akkoord, meningen mogen veranderen, een gezonde dosis zelfkritiek is van belang en ik wil best geloven dat CD&V de partij van het middenveld is, maar soms wordt van de *believer* wel érg veel mentale flexibiliteit verwacht.

En dus zijn we aanbeland bij de ruilmiddelen op ideologische basis: één van de meest belangrijke duurzame identificatiepunten tussen beweging en partij. Vooreerst is er het basisproject van de beweging: haar visie op markt en staat en - vooral - het middenveld daartussenin. Vanuit christen-democratische hoek is de verwantschap reëel: ook dáár staat de kracht van mensen en gemeenschappen centraal.

Maar - en dit is van belang - het belangrijkste niveau om een nieuwe koers te varen (dit is een aantoonbaar verschil met de bestaande krachtlijnen), situeert zich hier. Hier zijn immers geen strategische overwegingen in het geding, zoals dat op de twee eerste niveaus wel het geval was, maar principiële. Want eens is er sprake van een *point of no return* - 'van waaraf je mag gaan'. De visie op de rol van het middenveld tussen markt en staat, de houding ook ten aanzien van extreem-rechts... sommige zaken - hoe atypisch ook voor de beweging - laten geen compromis toe of de geloofwaardigheid wordt onherstelbaar beschadigd en geschaad...

Het is misschien wat paradoxaal, in een tijd waarin ideologie van geen tel meer lijkt, maar het is op dit niveau dat de verhouding 'ACW en Politiek' scherp gesteld wordt. Als de rechtse druk binnen CD&V - niet in het minst ingegeven door de hete adem van het Blok - toeneemt en blijft toenemen, als de CD&V-rekruteringspolitiek van politiek personeel het niet al te nauw neemt en blijft nemen met de basisprincipes van haar project (zie hoger)..., dan wordt dat een nieuwe context. Een context die de verhouding tussen ACW en Politiek in een nieuw en ander daglicht stelt.

Een daglicht, waar niet langer pragmatisme of strategie, maar principes aan de orde zijn.

Is dat *point of no return* gekomen? Wellicht - maar dat is een subjectieve inschatting - niet. En dat heeft niet zozeer te maken met CD&V, maar met 'de concurrentie'. Want voorlopig pleit de 'wet van de remmende voorsprong' in het voordeel van CD&V. Er is haar jarenlange overlegtraditie en er zijn de verhalen over de onwil en - dát vooral - de onbeholpenheid waarmee op sommige Agalev-kabinetten het middenveld gezien wordt. Dit laatste soms te wijten aan een flagrant gebrek aan kennis over dat middenveld, maar vaker - vrees ik - doordat de sjablonen van de jaren tachtig, aangeboden door de ontzuilingsociologen (Huyse e.a.), nooit meer werden aangepast...

Kortom, op dit niveau is het geen kwestie meer van strategie, maar van principes - langs beide kanten. Het is een politieke keuze om te bepalen hoe ver men gaat in zijn pure 'electoraal opportunisme'. Het is een bewegingskeuze om te bepalen wanneer ver 'te ver' is, of het *point of no return* gekomen is...

EN ONDERTUSSEN?

Ondertussen schuift CD&V op. Of toch niet? En Spirit zegt lieve woordjes! Over verzoeting. En het middenveld. En de groenen samen met SP.a? Of dan weer niet. Om dan opnieuw naar links te gaan. En dan naar rechts. En van boven. Naar onder.

Het orkest speelt verder.

Het volk verrechtst.

De boot zinkt?